

DIVERSI-DATE

Yhdenvertaisesti
erilaisia yhdessä

Menetelmäkansio
moninaisuuden
kohtaamisen tueksi
yläkoulussa

Sanna Engström
Saara Jaatinen

TURKU AMK

Yhteisrahoitettu
Euroopan unionin
Erasmus+ -ohjelmasta

Yhdenvertaisesti erilaisia yhdessä – Menetelmäkansio moninaisuuden
kohtaamisen tueksi yläkoulussa

Sanna Engström ja Saara Jaatinen 2022

Ohjaaja: Outi Linnossuo

Graafinen ilme ja taitto: Jenny Wiik

Turku 2023

Yhdenvertaisesti erilaisia yhdessä

Menetelmäkansio moninaisuuden kohtaamisen tueksi yläkoulussa

Sanna Engström ja Saara Jaatinen

Ohjaaja: Outi Linnossuo

Menetelmäkansion käyttäjälle

Tervetuloa Yhdenvertaisesti erilaisia yhdessä-menetelmäkansion pariin. Onpa mukavaa, että olet löytänyt tämän menetelmäkansion. Toivottavasti siitä on iloa ja apua sinulle!

Yhdenvertaisesti erilaisia yhdessä- menetelmäkansio on yläkouluille suunnattu toiminnallisia ja luovia menetelmiä hyödyntävä materiaali moninaisuuden kohtaamisen tueksi. Menetelmäkansion harjoitteissa keskitytään ryhmäytymiseen, moninaisuuteen sekä siihen liittyvän sanaston tutustumiseen. Menetelmäkansio on suunnattu yläkoulun henkilökunnalle, mutta erityisesti kansiossa on pyritty huomioida eri oppiaineiden aineenopettajat ehdotuksilla siitä, mihin oppiaineisiin harjoitteita voisi soveltaa. Harjoitteet on pyritty pitämään yksinkertaisina ja helppoina toteuttaa, eivätkä ne vaadi pitkää etukäteisvalmistelua. Menetelmäkansion harjoitteiden tavoitteena on lisätä tietoisuutta moninaisuudesta ja siihen liittyvästä käsitteistöstä sekä ryhmäyttää luokkaa samalla tutustuttaen heitä toisiinsa.

Menetelmäkansion menetelmät pohjautuvat mentalisaation ja interkulttuurisen kompetenssin vahvistamiseen. Näiden kahden osa-alueen kehittäminen auttaa vahvistamaan oppilaiden omaa identiteettiä, näkemään asioita useasta eri näkökulmasta sekä hyväksymään ja ymmärtämään erilaisuutta.

Jokaisen harjoitteen kohdalla on avattu auki harjoitteen tavoitteet sekä siihen vaadittavat tarvikkeet. Lisäksi harjoitteen yhteydestä löytyy kohta: ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa, joka tarkoittaa vinkkiä aineenopettajille siitä, minkä oppiaineen opetuksen yhteyteen kyseinen harjoite voisi sopia. Oppiaine ehdotukset ovat suuntaa antavia ja antaa tilaa menetelmien soveltamiseen missä tahansa oppiaineessa.

Oppiaine ehdotuksessa lukiessa kielet, ajatellaan harjoitteen sopivan minkä tahansa kielen opetuksen yhteyteen. Harjoitteisiin on kuitenkin jätetty muokkaamisen mahdollisuus, jolloin ainoastaan mielikuvitus on rajana siinä, millaisia variaatioita harjoitteista haluaa tehdä.

Harjoitteiden yhteydessä lukiessa ”Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten.”, tarkoitetaan, että harjoitetta on mukautettu niin, että se soveltuu yläkouluikäisten lasten kanssa työskentelyyn ja vastaamaan tarvetta moninaisuutta tukeville harjoitteille.

Menetelmäkansio on osa Turun ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden opinnäytetyötä. Kansio on tuotettu yhteistyössä Ruskon kunnan Maunun koulun sekä Diversi Date- hankkeen kanssa.

Materiaalin tekijät: Saara Jaatinen ja Sanna Engström 2022

Sisällys

Menetelmäkansion käyttäjälle	4
Harjoitteet	6
1. Moninaisuutta etsimässä – kirja tai lehtitehtävä	7
2. Sanojen selitystä	8
3. Kopittelua	10
4. Arvot pohdintaan	11
5. Tehdään luokkaan mielipidejana	12
6. Huoneentaulu	14
7. Ideariihi	15
8. Taiteilijat työssä!	16
9. Ilman sanoja	17
10. Ei hajuakaan!	18
11. Kuka löytää oikean sanan?	19
12. Tullaan tutuksi rytmillä!	20
13. Puhetta tunteella	21
14. Kuva puhuu	22
15. Minun puuni	23
16. Ajatusten nollaus	25
17. Samanlainen ja erilainen	26
18. Lauseilla tutuksi	27
19. Minä ja minun elämäni eri tavoin esitettynä	28
20. Minun parhaat puoleni	29
21. Moikataan kun tavataan!	30
22. Mitä rasismi on?	31
23. Vaikutusten virta	33
24. Kunnioitetaan ja arvostetaan!	34
25. Miten toimit jos...	35
26. Epäreilu kilpailu	36
27. Elämäni kesät	37
28. Minun elämäni	38
29. Tarinatuokio	39
30. Haaveillaan yhdessä	40
31. Värit tunteille	41
32. A, B, C, D, E, F, G...	43
33. Listani mun	44
34. Kävele kuin kävelisit...	45
35. Uusi ystäväni Puu	46
36. Monet eri näkemykset	47
37. Fiiliskierros	49
38. Tutkimusmatkalla maailmaan!	50
39. Maakkoset eli moninaisuuden aakkoset	51
40. Hyvä tyyppi ja Paha tyyppi	52
41. Sanattomalla viestillä kavereiksi	53
Sanasto	54

HARJOITTEET

1. Moninaisuutta etsimässä – kirja tai lehtitehtävä

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: Historia, maantieto, äidinkieli, biologia, yhteiskuntaoppi tai terveystieto

Harjoitteen voi toteuttaa kuitenkin myös monen muun oppiaineen oppikirjoja apuna käyttäen.

Tavoitteet: Huomata ja tunnistaa ympäröivän maailman moninaisuus ja samalla lisätä omaa ymmärrystä moninaisuutta kohtaan

Tarvikkeet: aikakauslehtiä, sanomalehtiä tai oppikirja, kynä, paperia ja mahdollisesti post-it lappuja/ liitutaulu

- ❖ Käydään luokan kanssa läpi se, mitä moninaisuus tarkoittaa.
- ❖ Selataan erilaisia aikakauslehtiä.
- ❖ Tutkitaan, miten moninaisuus näkyy lehden kuvissa ja otsikoissa. Näkyykö ollenkaan? Miten voisi näkyä enemmän/paremmin? Moninaisuus käsitettä voi olla tarpeen määritellä oppilailla ennen harjoitteen aloittamista.
- ❖ Kerätään huomiota ylös esimerkiksi post-it lapuille tai taululle. Käytetään niitä keskustelun pohjana moninaisuudesta.

2. Sanojen selitystä

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: Soveltuu monen oppiaineen yhteyteen. Sanoja voi valita oppiaineen mukaisesti. Esimerkiksi uskonto, musiikki, maantieto, historia, biologia.

Tavoitteet: Moninaisuuteen liittyvään sanastoon tutustuminen ja oppiminen, moninaisuudesta tietoisuuden lisääntyminen

Tarvikkeet: sanaselityspelin kortit

Sanojen selitystä parin kanssa ja näin aiheen sanaston tutuksi tuleminen. Voidaan pelata myös yhdessä koko luokan kanssa niin, että se oppilas, joka tietää kyseisen sanan vastaa viittaamalla. Näin asiasta tietämätön oppilas ei nouse esille luokassa. Tällöin selittäjä voi olla opettaja tai vapaaehtoinen oppilas.

Sanaston, jossa on selitetty aiheeseen liittyviä käsitteitä lyhyesti, voi ottaa mukaan harjoitteen yhteyteen niiden sanojen varalta, jotka eivät ole tuttuja osallistujille. Sanasto löytyy menetelmäkansion lopusta.

- ❖ Selitetään parille yhtä sanaa kerrallaan niin, että kyseistä sanaa ei saa sanoa ääneen. Selittämisessä täytyy käyttää muita valittua sanaa kuvailevia sanoja. Pari yrittää arvata sanan.
- ❖ Voidaan tehdä myös kilpailuksi: eniten sanoja tietyssä ajassa oikein tiennyt voittaa.

Seuraavalla sivulla on sanaselityspelikortit. Jokaiselle parille voi jakaa yhden tulostetun sanaselityspelin sanakortit, jolloin molemmille tulee selitettäväksi kymmenen sanaa.

Psst! Sanaselitys kortteja voi tehdä myös itse lisää esimerkiksi yhdessä oppilaiden kanssa ennen harjoitusta. Joukossa voi olla helppoja, entuudestaan tutumpia sanoja sekä myös hieman haastavampia ja oppilaille uusia sanoja.

Sanoja, joita voisi hyödyntää on esimerkiksi: etninen vähemmistö, kansallisuus, kansalaisuus, etninen tausta, monikulttuurinen, kulttuuri-identiteetti, kotoutuminen, mikroaggressio

Harjoite on kehitetty Alias-pelin ideaa mukaillen käsittelemään moninaisuus- teemaa.

RASISMI

TASA-ARVO

YHDENVERTAISUUS

KULTTUURI

ULKOMAALAINEN

SYRJINTÄ

MAAHANMUUTTAJA

KULTTUURISENSITIIVISYYS

VÄHEMMISTÖ

VIHAPUHE

SANANVAPAAUS

STEREOTYPIA

SUVAITSEVAISUUS

KOTIMAA

VALTAVÄESTÖ

IDENTITEETTI

PAKOLAINEN

ANTIRASISMI

VALKONORMATIIVISUUS

**KULTTUURIEN VÄLINEN
VUOROVAIKUTUS**

3. Kopittelu

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: historia, yhteiskuntaoppi, äidinkieli, maantieto

Esimerkiksi: Historiassa tai uskonnossa voi olla vainot teemana. Valitaan sitä kuvaava termi kuten esim. vihapuhe, syrjintä, tasa-arvo. Näin saadaan oppitunnin alkuun alustus myös oppiaineen aiheeseen.

Tavoitteet: Moninaisuuteen liittyvään sanastoon tutustuminen ja oppiminen, moninaisuudesta tietoisuuden lisääntyminen

Tarvikkeet: sanalista, yksi tai useampi pallo/hernepussi

- ❖ Opettaja sanoo jonkin moninaisuuteen liittyvän sanan, kuten tasa-arvo.
- ❖ Heitellään yhdessä isossa tai useamassa pienemmässä ringissä palloa/hernepussia oppilaalta toiselle. Jokainen sanoo vuorollaan (kun saa pallon/hernepussin omaan käteensä) asioita/ajatuksia, jotka tulevat mieleen opettajan antamasta sanasta.
- ❖ Käydään keskustelua esiin tulleista ajatuksista. Keskustelun aikana opettaja voi kumota esimerkiksi vääriä stereotyyppioita.

Tehtävän 2 yhteydessä annettuja sanoja tai sanaselityspelin kortteja voi käyttää tässä harjoitteessa apuna. Lisäksi saatavillanne on menetelmäkansion lopussa oleva sanasto.

Lähde: Liikkuva koulu. 2022. TOP-vinkit- jokaiseen oppiaineeseen sovellettavat toiminnalliset menetelmät. Viitattu 28.10.2022 <https://www.liikkuvakoulu.fi/topvinkit>

4. Arvot pohdintaan

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: yhteiskuntaoppi, uskonto

Tavoitteet: Herättää oppilaiden ajatuksia omista arvoista ja itselle tärkeistä asioista.

Tarvikkeet: Kysymykset arvoista

- ❖ Opettaja jakaa jokaiselle parille yhden kysymyksen. Kysymykset voi jakaa suullisesti, heijastaa taululle, ja jakaa siitä pareille tai tulostaa ja jakaa kirjallisessa versiossa oppilaille.
- ❖ Jakaudutaan pareittain keskustelemaan oman kortin kysymyksestä.
- ❖ Kysymyksiä voi tarvittaessa keksiä lisää. Tehtävän onnistumisen kannalta ei haittaa, vaikka useammalla parilla olisi sama lause mietittävänä.

Arvot elämässä

Millainen on hyvä ystävä?

Mitä arkielämässä/koulussa tarkoittaa tasa-arvo?

Millaiset asiat luovat sinulle hyvää oloa?

Mitä tarkoittaa nähdäksi tuleminen?

Mitä on vapaus?

Millaisista asioista haaveilet?

Mitä tarkoittaa hyvä elämä?

Lopuksi on mahdollista keskustella koko luokan kanssa tehtävän herättämistä fiiliksistä. Tehtävän kannalta tärkeät oivallukset omista arvoista, on toivottavaa ilmetä kuitenkin jo parikeskusteluiden aikana.

Lähde: Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2018. Hyvinvointitaidot-Tukioppilaiden koulutusmateriaali. Viitattu 28.10.2022. Saatavilla: <https://cdn.mll.fi/prod/2018/03/09152716/Hyvinvointitaidot.pdf>

Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten.

5. Tehdään luokkaan mielipidejana

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: matematiikka

Tavoitteet: Pohtia omia näkemyksiä ja vahvistaa omaa identiteettiä. Rohkaistaan seisomaan näkyvästi oman mielipiteen takana. Opitaan perustelemaan omia mielipiteitä ja näkemyksiä. Opitaan myös arvostamaan muiden mielipiteitä. Lisää osallistumista.

Tarvikkeet: Valmiit väittämät

- ❖ Luodaan luokkaan jana. Siirretään tarvittaessa pöytiä ja tuoleja hieman sivummalle.
- ❖ Päätetään, että luokan toisessa päässä on “samaa mieltä” ja toisessa “eri mieltä”. Keskellä on “ei samaa, eikä eri mieltä”.
- ❖ Opettaja lukee väitteitä ja oppilaat asettuvat oman näkemyksensä mukaisesti janalle.
- ❖ Jokaisen väitteen jälkeen käydään keskustelua väitteestä, muutama vapaaehtoinen oppilas voi kertoa miksi on juuri siinä kohdassa janaa. Tässä kohtaa harjoitellaan oman mielipiteen perustelemista ja toisen ihmisen kuuntelemista.
- ❖ Ne, jotka ovat kohdassa “eri mieltä” esimerkiksi väitteessä “Tiedän, mitä tarkoittaa vihapuhe.” kaipaavat varmasti lisätietoa aiheesta. Opettaja voi lyhyesti käydä termejä läpi oppilaiden kanssa.

Väitteitä:

Tiedän, mitä tarkoittaa vihapuhe.

Olen havainnut vihapuhetta koulussa tai sosiaalisessa mediassa.

Haluan, että kaikilla on mukavaa käydä koulussa.

Tiedän, kenen puoleen käännyin, jos havaitsen koulussa vihapuhetta.

On opettavaista, kuulla koulutovereiden erilaisista taustoista ja elämäkokemuksista.

Mielestäni muihin kohdistuva epäsopeva käytös on todella väärin.

Vihapuhetta kuullessani puutun siihen.

On hyvän kaverin merkki, kun puutuu rasismiin koulussa.

Rasismissa ei ole mitään hyvää.

Yritän itse parhaani mukaan käyttäytyä tasa-arvoisesti kaikkia kohtaan.

Huom! Tarvittaessa opettaja voi keksiä itse lisää väitteitä.

Huom! Matematiikassa voidaan esimerkiksi laskea prosenttia siitä, kuinka suuri osa luokasta seisoo ”eri mieltä” vastauksen kohdalla.

Lähde: Plan International Globaalikoulu. 2022. Oppimateriaali vaikuttamisesta nettikeskusteluihin. Harjoite 1. Mieliopijana. Viitattu 30.10.2022. Saatavilla: <https://www.globaalikoulu.net/wp-content/uploads/2022/05/Oppimateriaali-vaikuttamisesta-nettikeskusteluihin.pdf>

Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten.

6. Huoneentaulu

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: kuvaamataito, kielet (esim. englantia, ruotsi, saksa, espanja, ranska, venäjä)

Kielten opetuksessa huoneentaulu voidaan tehdä vieraalla kielellä, kuten esimerkiksi saksaksi.

Tavoitteet: Pohditaan käytännön toimia, joilla oppilaat voivat itse kannustaa toisiaan suvaitsevaisuuteen, vastustamaan rasismia ja lisäämään tasa-arvoa koulussa. Kannustetaan huomioimaan ja kohteilemaan hyvin toinensiamme.

Tarvikkeet: Eri värisiä ja kokoisia papereita sekä kyniä

- ❖ Alkuun voidaan alustaa oppilaille tasa-arvoa ja rasismia koulumaailmassa.
- ❖ Jaetaan luokka noin 4 hengen ryhmiin.
- ❖ Jokainen ryhmä tekee huoneentaulun, jossa on voimalaus, joka kannustaa esimerkiksi rasismien vastustamiseen ja tasa-arvoon koulussa.
- ❖ Lause voi olla mikä vaan kannustus, jota kaikkien olisi hyvä noudattaa.
- ❖ Esimerkiksi: Älä ole hiljainen hyväksyjä! Puutu rasismiin sitä huomattessasi!
- ❖ Laitetaan valmiit lopputulokset koulun käytävälle muistuttamaan tärkeistä voimauseista jokapäiväisessä arjessa koulussa.

7. Ideariihi

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: Kuvaamataito, äidinkieli

Tavoitteet: Herättää oppilaiden omaa sisäistä motivaatiota ja ajatuksia sekä toimia, joiden avulla syrjintä ja rasismi koulussa vähenisi. Osallisuuden lisääminen.

Tarvikkeet: Kynä ja paperi tai tabletti/tietokone

- ❖ Jaetaan luokka noin 4 hengen ryhmiin.
- ❖ Ryhmät miettivät keinoja tai harjoitteita, joiden avulla rasismi koulussa voisi vähentyä ja tasa-arvo lisääntyä. Miettimiseen riittää jopa 10 minuuttia ja keinoksi sopii kaikki ensimmäiseksi mieleen tuleva.
- ❖ Käydään ehdotuksia läpi yhdessä. Voidaan miettiä esimerkiksi, onko ehdotuksen toteuttaminen mahdollista aloittaa vaikkapa heti. Voidaan pohtia myös muita pintaan nousseita ajatuksia ja tunteita.
- ❖ Ehdotuksista voisi tehdä esimerkiksi ison puun koulun käytävän tai luokahuoneen seinälle. Ideoita voidaan alkaa toteuttaa yksi kerrallaan seuraavien oppituntien aikana.
- ❖ Voidaan koota yhdessä toimintasuunnitelma, jonka pohjalta ideoita aletaan toteuttamaan.

8. Taiteilijat työssä!

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: biologia, terveystieto, historia, kemia, fysiikka

Tavoitteet: Tehdä tietoisiksi itsestä heräävät spontaanit ajatukset, erilaisuuden huomaaminen, ryhmäytyminen

Tarvikkeet: paperia ja kyniä

- ❖ Annetaan ennalta sovittu aika esimerkiksi 2 minuuttia.
- ❖ Annetaan valmis aihe, josta jokainen alkaa piirtämään omalle tyhjälle paperille asioita, jotka tulevat ensimmäisenä spontaanisti mieleen.
- ❖ Jokainen esittelee piirroksena. Vertaillaan valmiita lopputuloksia, mutta ei arvostella taiteellista puolta. Jos piirtäminen tuntuu itselle vaikealta, voidaan kirjoittaa myös mieleen tulevia asioita ylös.
- ❖ Käydään keskustelua siitä, miten erilaisia tuotoksia luokassa saatiin aikaan, vaikka aihe oli täysin sama. Kytetään keskustelu siihen, miten samassa huoneessa, saman ikäiset, samasta sanasta saavat niin erilaiset tuotokset. Miten olemme kaikki tavallaan ihan samanlaisia, mutta erilaisia, yhtä hyviä ja tärkeitä yksilöitä.
- ❖ **Nopeutettu versio** esimerkiksi oppitunnin alkuun: Kirjoita annetusta aiheesta yksi sana, joka tulee ensimmäisenä mieleen. Voidaan käydä sen jälkeen sanat läpi ja sama keskustelu kuin pidemmässä versiossa.

Moninaisuuteen liittyviä sanoja voi lainata tehtävän 2 sanoista tai menetelmäkansion lopussa olevasta sanastosta.

Lähde: Lasten sisä- ja ulkoleikkejä- kortit

Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten.

9. Ilman sanoja

Ehdotus oppiaineesta, joihin harjoitetta voi soveltaa: äidinkieli, kielet, musiikki, ilmaisutaito

Tavoitteet: Oppia lisää vuorovaikutustaidoista sekä sanattomasta viestinnästä.

Tarvikkeet: Ongelman ratkaisuun tarvittavat välineet esim. kynä ja paperi, kuvia, puhelin ym.

Harjoitus voidaan aloittaa pareista ja siirtyä sen jälkeen asteittain isompiin ryhmiin. Haasteellisuus kasvaa, mitä isommat ryhmät ovat.

- ❖ Jaetaan luokka 3–4 henkilön ryhmiin. Mitä pienempi ryhmä, sen helpompi tehtävä. Tehtävää voi vaikeuttaa ryhmäkoko kasvatamalla.
- ❖ Yhdelle ryhmän jäsenistä annetaan ratkaistavaksi ongelma. Hänen tulisi pyytää muita ryhmäläisiä auttamaan ongelman ratkaisussa. Koko tehtävä on tarkoitus suorittaa ilman sanoja. Ryhmäläiset voivat kommunikoida keskenään käyttäen eleitä, äänneitä, kuvia ja esimerkiksi emojiä.
- ❖ Lopuksi käydään läpi ongelmat ja ratkaisut. Osuiko ryhmä oikeaan?

Esimerkkejä ongelmatilanteista:

- Oppilaan tulisi pyytää lainaksi puhelinta, jotta voi soittaa kotiin tulevansa myöhässä.

- Ryhmän tulisi rakentaa lintupönttö.

- Ryhmän tulisi löytää mahdollisimman monta sinistä, keltaista, punaista, valkoista ym esinettä, asiaa tavaraa luokasta.

- Yhdellä ryhmäläisistä on satuttanut kätensä ja hänen tarvitsisi tietää, missä terveydenhoitaja on.

- Uusi oppilas on tullut luokkaan ja hän etsii opettajan huonetta.

- Ryhmän tulisi piirtää yhdessä kuva, jonka teemana on esimerkiksi auringonlasku. Kaikkien tulisi osallistua piirtämiseen.

Ongelmia voi keksiä lisää vaikkapa yhdessä oppilaiden kanssa.

Lähde: Pollari & Koppinen. 2011, 149. Maahanmuuttajan kohtaaminen ja opettaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten

10. Ei hajuakaan!

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: musiikki, äidinkieli, voidaan soveltaa mihin vain oppiaineeseen

Tavoitteet: Oppia moninaisuuteen liittyvää sanastoa. Pyrkiä harjoittelemaan keskittymistä ja huomion keskittämistä tiettyyn asiaan.

Tarvikkeet: Liitu- tai valkotaulu

- ❖ Voi olla hyvä alustaa tehtävää niin, että sanat liittyvät esimerkiksi moninaisuuteen, jos sanat ovat oppilaille vieraita.
- ❖ Lähetetään yksi vapaaehtoinen oppilas odottamaan luokan ulkopuolelle.
- ❖ Valitaan sana.
- ❖ Tavutetaan sana. Esim. Mo-ni-nai-suus
- ❖ Jaetaan luokka niin moneen ryhmään kuin sanassa on tavuja. Esimerkki sanaa käytettäessä neljään ryhmään. Mahdollisimman pitkä sana tuo harjoitteeseen lisää haastetta!
- ❖ Jaetaan jokaiselle ryhmälle yksi tavu valitusta sanasta. Esim. yhdellä ryhmällä on tavu MO.
- ❖ Luokan ulkopuolella ollut oppilas palaa luokkaan. Muut hokevat VAIN oman ryhmänsä yhtä tavua koko ajan lakkaamatta. Luokassa on sanasekamelska.
- ❖ Ulkopuolella ollut oppilas kuuntelee tavuja ja yrittää muodostaa niistä sanaa. Jos sanat ovat vaikeita, voidaan käyttää liitutaalua apuna.

Sanoja voi olla esim. Itsetunto, rasismi, yhdenvertaisuus, kiusaaminen, kulttuuri, moninaisuus, erilaisuus yms. Myös tehtävän 2 yhteydessä mainittuja moninaisuus teemaan liittyviä muita sanoja voi hyödyntää.

Lähde: Lasten sisä- ja ulkoleikkejä- kortit

Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten.

11. Kuka löytää oikean sanan?

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: äidinkieli, kielet

Harjoite voidaan toteuttaa myös muulla kuin suomen kielellä.

Tavoitteet: Moninaisuuteen liittyvään sanastoon tutustuminen, hahmottamiskyvyn ja luovan ongelmanratkaisukyvyn kehittäminen

Tarvikkeet: Paperia ja kyniä, mahdolliset valmiit kysymykset ja vastaukset

- ❖ Opettaja kertoo oppilaille tehtävään valitsemansa teeman. Esimerkiksi: ihmisten moninaisuus.
- ❖ Kirjoitetaan lappuun kysymys ja vastaus. Vastauksessa on kuitenkin mennyt kirjaimet sekaisin. Oppilaiden on tarkoitus järjestää kirjaimet uudelleen ja löytää siten vastaus kysymykseen. Jos vastauksen löytäminen tuntuu vaikealta, voi apuna käyttää listaa sanoista, joiden joukossa on oikea vastaus. Sanoja voi ottaa esimerkiksi tehtävän 2 yhteydessä olevasta sanalistasta.
- ❖ Voidaan antaa myös aihe oppilaille esim. Rasismi. Lapset keksivät kysymykset ja vastaukset ja sekoittavat kirjaimet vastauksessa. Oppilaat antavat sitten luokkatovereilleen kysymykset selvitettäväksi.
- ❖ Kysymys ja oikeat vastaukset käydään lopuksi läpi ja opitaan ja keskustellaan niistä.

Esimerkiksi

Mitä on tilanne, jossa henkilöä syrjitään ihon värinsä vuoksi?
S S I A M R I = RASISMI

Kaikki ihmiset ovat samanarvoisia, jolloin vallitsee...?
O R A A T S A V =TASA-ARVO

Huom! Voidaan myös yhdistellä kahta eri kieltä. Esimerkiksi kysymys englanniksi ja vastaus suomeksi.

Lähde: Lasten sisä- ja ulkoleikkejä- kortit

Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten.

12. Tullaan tutuksi rytmillä!

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: musiikki, terveystieto, kielet, voidaan soveltaa kaikkiin oppiaineisiin

Tavoitteet: Tutustuminen, ryhmäytyminen, itsen ja oman identiteetin sekä oman elämänsä historian tiedostaminen ja niiden tärkeyden pohtiminen.

Tarvikkeet: -

- ❖ Muodostetaan piiri. Rytmitetään jaloilla yhdessä samassa tahdissa askeltaen. Otetaan askel sivulle ja askel takaisin lähtöasentoon.
- ❖ Kun rytmi sujuu ja kaikki pysyvät rytmissä luontevasti, jokainen sanoo vuorollaan ringissä oman nimensä askelluksen rytmissä.
- ❖ Nimikierroksen jälkeen jokainen sanoo oman nimensä ja oman nimen alkukirjaimella alkavan asian, joka on itselle tärkeä. Esimerkiksi Jesper Jääkiekko.
- ❖ Itselle tärkeä asia voi liittyä esimerkiksi menneisyyteen/nuoruuteen/lapsuuteen. Esim. kulttuuriin tai kotimaahan/kaupunkiin tai tärkeisiin ihmisiin.
- ❖ Kierroksen jälkeen tehdään niin, että rytmissä yhteen ääneen sanotaan vuorotellen jokaisen osallistujan nimi ja hänelle tärkeä asia.
- ❖ Esimerkiksi Jesper Jääkiekko
- ❖ Näin jää nimet ja tärkeät asiat mieleen. Opitaan tuntemaan toisiamme lisää.

Tutussa ryhmässä nimikierros voidaan jättää pois ja keskittyä vain jokaisen valitsemiin tärkeisiin asioihin.

Lähde: Karjalainen, Anna Liisa. 2019. Rytmillä ryhmäksi. Luovan toiminnan työtavat. s. 30

13. Puhetta tunteella

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: äidinkieli, ilmaisutaito, kielet, musiikki

Tavoitteet: Sanattoman viestinnän tärkeyden ymmärtäminen, äänenpainon vaikutus puhuttuun viestiin

Tarvikkeet: -

- ❖ Oppilaat keksivät tai jaetaan oppilaille valmiit moninaisuuteen tai yhdenvertaisuuteen tai rasismin vastustamiseen liittyvät lauseet.
- ❖ Muistutetaan äänenpainon, äänensävyyn ja kasvon ilmeiden merkityksestä sanotun viestin tulkintaan.
- ❖ Jokainen vuorotellen sanoo lauseen valitsemallaan tyyllillä, jotka ovat...

Niin nopea kuin pystyt

Hyvin hidas

Vihainen

Todella hiljainen

Iloinen

Suloinen

Terävä

Vedenalainen

Muut yrittävät arvuutella, mitä puhetapaa puhuja koittaa imitoida.

Toinen versio:

Niin, että samaa lausetta sanovat vapaaehtoiset henkilöt eri tavoin ja muut yrittävät arvuutella, mikä tyyli on kyseessä. Samaa lausetta sanottaessa korostuu, miten puhetyyli ja äänensävy muuttaa sanotun asian tulkintaa.

Lähde: Karjalainen, Anna Liisa. 2019. Puhekuorosävellys. Luovan toiminnan työtavat. s. 32

Harjoitetta on osittain sovellettu tätä menetelmäkansiota varten.

14. Kuva puhuu

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: kuvaamataito, musiikki, käsityö, matematiikka

Voidaan toteuttaa minkä tahansa oppiaineen teemaan liittyvän kuvan kanssa.

Esim. matematiikka: matemaattinen kuvio tai yhtälö.

Tavoitteet: erilaisten näkemysten, tulkintojen ja mielipiteiden esille tuominen ja niistä keskusteleminen, tunnetaidot, oppiaineen aiheeseen virittyminen

Tarvikkeet: kuva tulostettuna jaettavaksi tai heijastettuna taululle

- ❖ Heijastetaan taululle kuva, joka edustaa jotakin tietynlaista tilannetta. Voi olla myös kulttuuri, elämää eri maissa tms.
- ❖ Katsellaan kuvaa rauhassa. Kuvitellaan olevamme kuvan hetkessä ja sen kuvaamassa tilanteessa.
- ❖ Aloitetaan kuvaamaan kuvan äänimaailmaa käsin, kehon avulla tai luokasta löytyvien asioiden avulla. Näin luodaan kuvalle uusi äänimaailma.
- ❖ Lopetetaan hetken kuluttua.
- ❖ Käydään keskustelu lopuksi siitä, millaisia mielikuvia ja kokemuksia kuvasta ja sen äänimaailmasta syntyi. Muuttuiko kuvan maailma lisättyään äänen kuvaan? Miltä tuntui, kun kuva sai äänet? Miten eri tavalla oppilaat keskenään tulkitsivat kuvaa? Entä kuvassa mahdollisesti ollut ääntä? Oliko paljon tulkintaeroja?
- ❖ Voidaan keskustella myös kuvan herättämistä tunteista tai siitä, miten sen hetkinen oma tunnetila vaikuttaa kuvan ja äänen tulkintaan. Vertaa: olen itse surullisella tuulella vs. kaveri on iloinen ja energinen.

Harjoite voidaan toistaa uudestaan esimerkiksi eri kuvan kanssa.

Huom! Harjoite voidaan toteuttaa myös niin, että opettaja valitsee äänimaailman esimerkiksi musiikin avulla. Opettaja voi valita esimerkiksi 2 erilaista äänimaailmaa. Pohditaan äänimaailman eroja.

Huom! Harjoite voidaan toteuttaa myös käyttämällä kuvatekstiä tai erilaisia väri variaatioita. Esim. värillinen kuva vs. mustavalkoinen kuva. Voidaan esittää myös puolella luokasta mustavalkoinen kuva ja puolelle sama kuva värillisenä. Millaisia tulkintaeroja kuvasta tulee?

Lähde: Karjalainen, Anna Liisa. 2019. Kuvasta kuuluu. Luovan toiminnan työtavat. s. 41
Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten.

15. Minun puuni

Harjoite voidaan jakaa kahteen osaan tai käyttää yhtenä kestoltaan pidempänä oppituntina.

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: biologia, kuvaamataito, voi olla myös osa luokanvalvojan tuntia

Tavoitteet: Pohtia omaa elinkaartaan, ryhmäytyminen, yksilöllisyyden ja oman itsensä arvostaminen, toisten ihmisten ymmärtäminen lisääntyy, itselle tärkeiden ja merkityksellisten asioiden löytäminen

Tarvikkeet: Iso kartonki, värikyniä, aikakauslehtiä, sanomalehtiä, liimaa, sakset, mahdollisesti vahaliidut tai pastellivärit yms.

- ❖ Tehtävää voi alustaa heijastamalla taululle esimerkiksi erilaisia puita/ puulajeja ja keskustella niiden eroista. Miten näkyy eletty elämä ja mistä tietää kuinka vanha puu on?
- ❖ Jokainen valitsee PUUN, joka kuvaa häntä ITSEÄÄN. Voi valita olemassa olevan puun tai kehittää itse täysin uuden puulajin.

Pohtimisen tueksi kysymyksiä:

- Tarvitseeko puu paljon tilaa vai nauttiiko se olosta tiheästi lajitovereiden ympäröimänä
- Onko puun juuret isolla alueella ja syvällä maan alla vai voiko se juurtua helposti uuteen paikkaan?
- Kasvaako puussa hedelmiä, marjoja, terhoja, lehtiä yms.?
- Viihtyykö puu isomprien puiden varjossa suojassa vai suojeleeko se enemmän pienempiä puita olemalla itse iso ja suojeleva puu?

Piirretään oma puu isolle paperille. Opettaja voi valita käytettävät välineet. Voi käyttää esim. pastelliliituja tai vahaliituja. Paperina voi käyttää myös isoa värillistä kartonkia.

VOIDAAN JATKAA SAMALLA KERRALLA TAI SIIRTYÄ SEURAAVAAN VAIHEESEEN ESIMERKIKSI SEURAAVALLA VIIKOLLA.

- ❖ Leikataan lehdistä kuvia, kuvioita, sanoja, kirjaimia, jotka kuvaavat piirtäjää itseään ja hänen omaa elämäänsä. Kuvia ja sanoja voi myös itse piirtää puuhun. Kuvat voivat koskettaa mennyttä elämää, tätä hetkeä, tulevaisuutta tai hullujakin unelmia.
- ❖ Puun alaosaan eli juuren lähetyville laitetaan kuvia ja sanoja, jotka kuvaavat menneisyyttä ja jo elettyä elämää ja kokemuksia.
- ❖ Puun rungossa ja sen ympärillä on asioita, ihmisiä, sanoja, kuvia, tapahtumia, jotka ovat osa elämäsi juuri nyt.
- ❖ Puun latvassa on ajatukset tulevaisuudesta ja unelmista kuvina tai sanoina.

LOPUKSI: Jokainen esittelee puunsa luokalle. Jaetaan asioita, jotka itse haluaa kertoa kaikille. Opitaan tuntemaan toisiamme. Nähdään, mitkä menneisyyden asiat ovat muokanneet meistä sellaisia kuin nyt olemme. Mitä elämässämme on juuri nyt? Mistä unelmoimme? Onko meillä yhteisiä unelmia? Olemmeko kokeneet samanlaisia asioita lapsena?

Käydään keskustelua. Tutustutaan. Ymmärretään toisiamme. Laitetaan puut lopuksi seinälle ja ne yhdessä muodostavat uniikin metsän, joka kuvastaa uniikkia luokkaa. Toista samanlaista ei löydy mistään. Ei yksilöä eikä ryhmää. Jonkun harjoitteen vaiheen voi antaa oppilaille myös kotitehtäväksi.

Lähde: Karjalainen, Anna Liisa. 2019. Oman elämän puu. Luovan toiminnan työtavat. s. 72-73

16. Ajatusten nollaus

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: terveystieto, biologia, historia, yhteiskuntaoppi, maantiede

Oppitunnin loppuun, jonkin aiheen käsittelyn päätteeksi. Sopii erityisesti vaikeiden asioiden käsittelyn jälkeen.

Tavoitteet: Jäsentää omia ajatuksia ja tunteita käsitellystä aiheesta. Tuo tiedostamattomia ajatuksia esille. Itsetuntemus lisääntyy.

Tarvikkeet: A4-paperi ja lyijykynä.

- ❖ Opettaja voi antaa lauseen alun tai teeman, josta oppilaat kirjoittavat.
- ❖ Anna hetki aikaa miettiä aihetta. Taustalle voi laittaa musiikkia, kun kirjoittaminen alkaa.
- ❖ Aloitetaan kirjoittamaan tyhjälle A4 paperille asiasta. Annetaan ajatuksen virrata. Kirjoitetaan se, mitä aiheesta tulee mieleen ja annetaan tekstin virrata. Oikein kirjoituksella tai tekstin järkevyydellä ei ole merkitystä. Kaikki erikoinenkin ajatus aiheesta saa tulla näkyväksi paperilla. Jos paperi tulee täyteen, jatka toiselle puolelle tai ota toinen paperi jatkaaksesi.
- ❖ Paperia ei tulla näyttämään muille. Tärkeintä on, että oppilas pystyy jäsentämään omia ajatuksiaan ja tunteitaan.
- ❖ Keskustelua voidaan käydä ajan puitteissa: Keskustellaan siitä, millaisia ajatuksia kirjoittaminen herätti? Oliko helppoa? Miltä tuntui käsitellä asiaa/omia ajatuksia kirjoittamalla? Helpottiko kirjoittaminen ajatusten jäsentämisessä?
- ❖ Oma teksti luetaan, sillä ajattelussa saattaa herätä uudenlaisia näkökulmia. Miksi minussa heräsi tällaisia ajatuksia ja tunteita? Mistä ne johtuvat?
- ❖ Ympyröidään tarvittaessa tekstistä sanoja/asioita, jotka yllättivät.
- ❖ Opettaja voi antaa mahdollisuuden jäädä harjoitteen jälkeen luokkaan jakamaan omia ajatuksiaan, jos ne jäävät vaivaamaan oppilasta.

Lähde: Karjalainen, Anna Liisa. 2019. Hämmennys tekstiksi. Luovan toiminnan työtavat. s. 110

Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten.

17. Samanlainen ja erilainen

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: soveltuu moneen eri oppiaineeseen, kielet

Tavoitteet: Ryhmäyttäminen. Yhteisten asioiden löytäminen ja erilaisuuden arvostaminen.

Tarvikkeet: Kynä ja paperi

- ❖ Oppilaat jaetaan ryhmiin. Ryhmässä voi olla esimerkiksi 4–5 oppilasta. Annetaan jokaiselle ryhmälle kynä ja paperi.
- ❖ Tarkoituksena on kerätä mahdollisimman monta ryhmäläisille yhteistä asiaa. Asiat voivat olla ominaisuuksia, harrastuksia, esineitä, ihan mitä vain asioita, jotka yhdistävät jokaista ryhmän jäsentä.
- ❖ Opettaja voi itse määrittää ajan riippuen siitä, kuinka paljon aikaa on käytettävissä.
- ❖ Tästä voi tehdä myös kilpailun. Mikä ryhmä löytää eniten samanlaisuuksia ennalta määritellyssä ajassa.
- ❖ Tämän jälkeen kukin ryhmä valitsee yhden yhteisen asian, jonka haluavat jakaa muulle ryhmälle. Jakamisessa tyyli on vapaa! Asian voi jakaa kertomalla tai keksimällä jakamiseen jonkin luovemman tavan, kuten lyhyt runo. Tärkeintä on, jokainen ryhmän jäsen osallistuu ryhmän toimintaan omalla tavallaan.
- ❖ Tee sama harjoitus, mutta tällä kertaa etsitään erilaisuuksia. Yritetään löytää itsestä sellainen asia, jota kenelläkään muulla ei ole.

Lähde: Schildtin lukio. 2022. Ryhmäytymisleikkejä. Samanlainen/erilainen. Viitattu 20.10.2022. Saatavilla: https://peda.net/jao/schildtin_lukio/opiskelu/rt/ryhm%C3%A4nohjaajalle/rlm/r

Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten.

18. Lauseilla tutuksi

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: soveltuu moneen eri oppiaineeseen, kielet

Tavoitteet: ryhmäytyminen, tutustuminen

Tarvikkeet: kynä ja paperi, musiikki

- ❖ Opettaja voi kirjoittaa tai heijastaa taululle lauseiden alkuja.
- ❖ Valitaan ensin yksi lause
- ❖ Laitetaan musiikki soimaan. Oppilaat kävelevät luokassa ja samalla taustalla soi musiikki.
- ❖ Musiikin pysähtyessä muodostetaan pari ja molemmat vuorollaan keksivät lauseelle lopun, joka kertoo henkilöstä itsestään jotain. Kerrottujen asioiden tulee olla positiivisia.
- ❖ Valitaan toinen lause. Tämän jälkeen musiikki alkaa uudelleen ja jokainen jatkaa kulkuaan. Kun musiikki loppuu, otetaan uusi pari.
- ❖ Tärkeää on, että jokaisella kerralla tulisi valita uusi pari. Lause voi olla useamman kerran sama tai joka kerralla myös uusi lause.

Esimerkkilauseita:

Syksyisin pidän erityisesti...

Joka ilta minä...

Minä harrastan...

Perhettäni ovat...

Koulussa tykkään eniten...

Tasa-arvo on...

Syrjintä aiheuttaa...

Jokainen ihminen on...

Itsessäni arvostan...

Minulle tärkeää on...

Erilaisuus on...

Toisissa ihmisissä arvostan...

Lähde: Schildtin lukio. 2022. Ryhmäytymisleikkejä. Lauseiden jatkaminen. Viitattu 20.10.2022.

Saatavilla: https://peda.net/jao/schildtin_lukio/opiskelu/rt/ryhm%C3%A4nohjaajalle/rlm/r

19. Minä ja minun elämäni eri tavoin esitettynä

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: matematiikka, fysiikka, kemia, kuvataide

Tavoitteet: Ryhmäytyminen. Mahdollistaa jokaiselle kokemus siitä, että saa puheenvuoron ja mahdollisuuden ilmaista itseään.

Tarvikkeet: Oppikirja

Kuvan tai symbolin käyttö antaa etäisyyttä itseen, joten itsestä kertominen ja oman mielipiteen ilmaisu saattaa olla tällöin helpompaa.

Valitse jokin seuraavista vaihtoehdoista:

- A. Jokainen valitsee numeron, joka liittyy jollain tavalla omaan elämään. Esimerkiksi 2 ”Minulla on kaksi sisarusta” tai 20 ”Minun pelinumeroni jääkiekossa on 20.”
- B. Oppikirjasta etsitään joku kuva tai symboli, joka kuvastaa itseä. Samalla voidaan tutustua oppikirjan sisältöön. Esimerkiksi matematiikan, fysiikan tai kemian kirjasta voidaan etsiä itseään kuvaava symboli tai merkki, joka jollain tavalla herättää omaa mielenkiintoa.
- C. Voi käyttää erilaisia valmiita kuvakortteja, joista jokainen oppilas valitsee yhden itseään koskettavan kuvan.

Valintojen jälkeen käydään nopea kierros, jossa jokainen oppilas perustelee lyhyesti valitsemansa kuvan, numeron tai symbolin.

Lähde: Schildtin lukio. 2022. Ryhmäytymisleikkejä. Kuvat, numerot, symbolit. Viitattu 20.10.2022. Saatavilla: https://peda.net/jao/schildtin_lukio/opiskelu/rt/ryhm%C3%A4nohjaajalle/rlm/r

Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten.

20. Minun parhaat puoleni

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: yhteiskuntaoppi

Tavoitteet: Ryhmäytyminen, oman arvomaailman pohtiminen, yhteiskunnallinen pohtiminen, vaikuttamismahdollisuudet yksilönä tai ryhmänä.

Tarvikkeet: -

- ❖ Jokainen kertoo vuorollaan itsestään jonkin asian, se voi olla piirre tai ominaisuus, jota haluaisi lisää tai vahvistaa. Voidaan miettiä myös piirteitä, joista ei missään nimessä haluaisi muuttaa tai luopua siitä.
- ❖ Tarkoituksena on tuoda ihmisiä lähemmäksi toisiaan sekä tuoda esille persoonallisuutta.
- ❖ Lisäys esimerkiksi 9 luokkalaisille: Aiheeseen voi ottaa yhteiskunnallisen näkökulman:
  - Mitä muuttaisin luokassa (ei ihmisissä, vaan esimerkiksi hengessä, ilmapiirissä), koulussa, yhteiskunnassa, maapallolla, universumissa jne.

Lähde: Schildtin lukio. 2022. Ryhmäytymisleikkejä. Mitä haluaisin muuttaa... Viitattu 20.10.2022. Saatavilla:
https://peda.net/jao/schildtin_lukio/opiskelu/rt/ryhm%C3%A4nohjaajalle/rlm/r

Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten.

21. Moikataan kun tavataan!

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: kielet

Tavoitteet: Tuoda näkyväksi se, miten pienillä teoilla voi huomioida muita.

Tarvikkeet: Halutessa kynä ja paperi tai tabletti/tietokone

- ❖ Oppilaat istuvat tai seisovat piirissä. Opettaja kysyy, että minkälaisia tervehtimistöpoja oppilaat tietävät ja onko mahdollisesti eri kulttuureissa eroja? Voidaan kerätä esimerkiksi taululle oppilaiden keksimiä tervehdystöpoja ja tervehtimistöpoja liittyviä eleitä.
- ❖ Oppilaat kirjoittavat paperille oman nimensä ja rutistavat sen palloksi. Pallot kerätään ympyrän keskelle, vaikkapa lattialle maahan kasaan.
- ❖ Jokainen valitsee oman tervehtimistövan. Sen jälkeen jokainen oppilas ottaa yhteisöstä ”pallokasasta” yhden paperipallon.
- ❖ Seuraavaksi jokainen oppilas tervehtii paperissa olevaa henkilöä esimerkiksi ”moi Pekka”. Opettajan on hyvä muistuttaa, että tervehtimistö tulee olla asiallinen ja toista oppilasta kunnioittava.
- ❖ Kierroksia voidaan mennä useita riippuen siitä, kuinka paljon aikaa on käytettävissä. Uudella kierroksella valitaan aina toisenlainen tapa tervehtiä.
- ❖ Harjoituksen jälkeen voidaan keskustella harjoituksesta ja siitä, kuinka merkityksellistä ja tärkeää tervehtimistö on.

Esimerkkejä erilaisista moikkaustavoista:

-Sanallinen moikkaus: moi, moimoi, moro, hola, terve, päivää, iltaa, moikkuli, moikkelis, tsau, helou, heippa, hei, termos, mo, tere, terse, hello, moikka, heips, morjesta, morjensta...

-Tervehtimistöpoja liittyviä eleitä: nyökkää päätä, heittää ylävitokset, erilaiset käsimerkit, kuten käden heilautus, kumarrus tai niaus, lämmin halaus, taputtaa toista olalle, kivien heittäminen eli nyrkkien laittaminen yhteen, vilkutus kämmenellä, nenien yhteen laittaminen tai suudelma poskelle.

Lähde: Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2013. Kaikille kaveri. Moikkausmylläkkä. s.11.
Viitattu 10.10.2022 Saatavilla: https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/08/07161633/MLL_kaikille_kaveri_aukeamittain_lowres.pdf

22. Mitä rasismi on?

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: Historia, yhteiskuntaoppi, biologia, maantieto, uskonto.

Tavoitteet: Pohditaan, mitä rasismilla tarkoitetaan ja miten se näkyy ihmisten arjessa ja yhteiskunnassa, sekä millaisia vaikutuksia sillä on rasismien kohteeksi joutuneille. Pohditaan samalla omaa käytöstä syrjinnän ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Tarvikkeet: Väittämät

Valitse yksi seuraavista:

- A. Ohjataan oppilaat riviin seisomaan. Opettaja lukee väittämiä yksi kerrallaan. Mikäli väittäjä pitää oppilaan mielestä hänen kohdallaan paikkaansa, niin astuu kyseinen oppilas yhden askeleen eteenpäin. Oppilaat palaavat takaisin riviin ennen kuin opettaja lukee seuraavan väittämän. Tämän voi toteuttaa myös viittaamalla omalta paikalta.
- B. Valitaan yksi alla olevista väittämistä. Pohditaan, mitä on rasismi ja miten kirjoitukseen tulisi reagoida. Pohditaan, miltä kirjoitus saattaisi tuntua rasismien kohteeksi joutuneelle.

Väittämiä:

- olet kuullut henkilön ihonväriin liittyvää haukkumista.
- olet lukenut rasistisia kirjoituksia esimerkiksi lehdessä tai sosiaalisessa mediassa.
- olet nähnyt maahanmuuttajiin liittyviä ikäviä kommentteja esimerkiksi sosiaalisessa mediassa.
- olet joutunut rasististen puheiden tai tekojen kohteeksi.
- olet nähnyt epäkunnioittavaa käytöstä jotakuta kohtaan, mutta et tiennyt miten toimia.
- olet nähnyt halveksivia ja rasistisia eleitä.
- olet nähnyt maahanmuuttajataustaiseen henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa.
- olet nähnyt syrjintää ja joukosta pois sulkemista sen vuoksi, että henkilö ei ole suomalainen.

- olet kuullut vitsailua tai halveksuvaa kommentointia liittyen jonkun uskontoon, kansalaisuuteen, kieleen tai ulkonäköön.
- olet joskus itse sanonut jotain rasistista toiselle.
- olet tullut loukatuksi tai kokenut epäkunnioittavaa kohtelua.
- olet puuttunut kiusaamiseen ja syrjintään.
- keksi oma väittäjä.

Väittämiä voi valita teeman mukaan ja väitteitä voi käyttää haluamansa määrän. Tehtävä voi toimia myös hyvänä alkulämmittelynä oppiaineeseen virittäytyessä.

Lähde: Mannerheimin lastensuojeluliitto. Tehtäväkortit. 502 Mitä rasismi on? Kokemukseni rasismista. Viitattu 10.10.2022 Saatavilla: <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-opilaitoksille/tukioppilastoiminta/tukioppilaiden-koulutusmateriaalit/tehtavakortit/> Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten. Tehtävän viimeinen kappale väittämien jälkeen on menetelmäkansion tekijöiden oma lisäys harjoitteeseen.

23. Vaikutusten virta

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: Yhteiskuntaoppi, kielet, historia, kuvaamataito

Tavoitteet: Lisätä hyvinvointia ja osallisuutta. Pohtia omia arvoja.

Tarvikkeet: Kynä ja paperi

Koko luokka yhdessä:

- ❖ Pohditaan ensin yhdessä, miten kaikki voivat omalla toiminnallaan vaikuttaa koulunsa/luokkansa hyvinvointiin. Tavoitteina voi olla esimerkiksi muita kunnioittava käytös, kaikkien mukaan ottaminen, toisen huomioiminen, tasa-arvo yms. Oppilaita voi kannustaa ideoimaan vapaasti ja vääriä vastauksia ei ole.

Tämän jälkeen jakaudutaan pienryhmiin (esim. 4–5 henkilöä).

- ❖ Tämän jälkeen valitaan yksi tavoite, joka kirjoitetaan paperille aloittaen sanoilla ”Mitä jos”. Esimerkiksi: Mitä jos kaikki kohtelisivat toisiaan ystävällisesti?
- ❖ Tämän jälkeen ryhmät pohtivat, mitä siitä voisi seurata, esimerkiksi ”kiusaamista ei olisi”, ja kirjoittavat ajatuksiaan vapaasti paperille. Ideana on saada aikaiseksi paljon erilaisia ajatuksia ja vääriä tai typeriä vastauksia ei ole.
- ❖ Lopputuotokset esitellään muille ryhmäläisille ja lopuksi voi vielä pohtia, mitä jokainen voi tehdä omalla kohdallaan vaikuttaakseen positiivisesti asioihin omassa koulussa.
- ❖ Ideoista voi koostaa isomman taulun esimerkiksi luokan seinälle.

Lähde: Mannerheimin lastensuojeluliitto. Vaikutusten virta. Tehtäväkortit tehtävä nro. 414. Viitattu 10.10.2022. Saatavilla: <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/tukioppilastoiminta/tukioppilaiden-koulutusmateriaalit/tehtavakortit/>

24. Kunnioitetaan ja arvostetaan!

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: soveltuu moneen eri oppiaineeseen

Tavoitteet: Kehittää tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä lisätä empatiakykyä.

Tarvikkeet: Kynä, paperi ja mahdollista huoneentaulua varten isompi kartonki

- ❖ Oppilaat pohtivat joko yksin, pienryhmissä tai koko luokan kanssa mahdollisimman käytännönläheisiä tapoja siihen, miten toiselle ihmiselle voi näyttää arvostusta, kunnioitusta sekä hyväksyntää. Keinot tulee olla lähellä arkipäivän elämää, jolloin ne on helppo toteuttaa ja ottaa osaksi kouluarkea. Tällaisia tapoja voisi olla moikkaaminen, kuulumisten kyselyminen, puheenvuoron antaminen ja toisen kerrottavan kuunteleminen, mukaan porukkaan ottaminen. Mitä arkista oppilaat ikinä keksivätkään!
- ❖ Keinot voidaan kirjoittaa taululle tai niistä voidaan tehdä esimerkiksi huoneen taulu.

Kilpailuhenkisen luokan kanssa harjoitteesta voi tehdä myös kilpailun. Kilpailussa oppilaat jaetaan opettajan toimesta vapaasti pienempiin ”joukkueisiin”. Se ryhmä voittaa, joka keksii luovasti eniten keinoja ennalta sovitussa ajassa, esimerkiksi viiden minuutin aikana.

Lähde: Mannerheimin lastensuojeluliitto. Tehtäväkortit Nro. 114. Toisen kunnioittaminen. Viitattu 10.10.2022. Saatavilla: <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/tukioppilastoiminta/tukioppilaiden-koulutusmateriaalit/tehtavakortit/>

25. Miten toimit jos...

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: matematiikka

Tavoitteet: Kaveritaitojen kehittäminen, empatiakyvyn lisääminen, tuodaan oppilas huoltojärjestelmää näkyväksi koululaisille, ongelmanratkaisukyvyyn kehittäminen

Tarvikkeet: Esimerkkitilanteet voi kirjoittaa arvontaa varten esimerkiksi paperilapuille.

- ❖ Tilanne-esimerkeissä on kuvattuna erilaisia ongelmatilanteita. Valitaan satunnaisesti tai opettaja johtoisesti jokin tilanteista.
- ❖ Tämän jälkeen keskustellaan ja yritetään keksiä tilanteeseen ratkaisu. Samalla voi pohtia, mistä ja keneltä kyseiseen ongelmaan voisi saada apua.

Harjoitus käy lyhennettynä esimerkiksi oppitunnin alkuun. Tällöin voidaan ottaa ainoastaan yksi tilanne käsittelyyn. Tärkeää on, että mahdollisimman moni pääsisi ääneen.

Miten toimit jos...

- Näet yksinäisen oppilaan koulun käytävällä?
- Näet, että jotain oppilasta haukutaan, kiusataan, tönitään ym.?
- Jostain oppilaasta puhutaan pahaa esimerkiksi somessa?
- Luokkaan on tullut uusi oppilas?
- Luokkakaverillasi on kipsi kädessä, eikä hän voi tehdä kaikkia asioita itse?
- Olet suuttunut esimerkiksi sisarellesi, luokkakaverillesi, opettajallesi ym.?
- Joudut kiusatuksi?
- Kaverin ”heittäjä läppä” loukkaa sinua?
- Olet erimieltä kaverisi kanssa jostain asiasta?
- Keksikää oma tilanne tai käyttäkää jotain koulussa sattunutta tapausta esimerkkinä...

Lähde: Mannerheimin lastensuojeluliitto. Tilannekortit. Tehtäväkortit tehtävä nro. 820. Viitattu 12.10.2022 Saatavilla <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/tukioppilastoiminta/tukioppilaiden-koulutusmateriaalit/tehtavakortit/>

Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten. Tehtävän viimeinen kappale väittämien jälkeen on menetelmäkansion tekijöiden oma lisäys harjoitteeseen.

26. Epäreilu kilpailu

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: liikunta, yhteiskuntaoppi, maantieto, matematiikka, fysiikka, kemia.

Tavoitteet: Tasa-arvo ajattelun kehityksen tukeminen, toisten huomioiminen ja auttaminen, empatiakyvyn kehittäminen, yhteistyötaitojen kehittäminen, yhdenvertaisuus ja sääntöjen noudattamisen oppiminen

Tarvikkeet: Peliin tarvittavat välineet esim. jalkapallo, legopalikat, palapeli ym.

- ❖ Ensin päätetään kilpailu. Tämä voi olla esimerkiksi jalkapallo, palapelin tekeminen aikaa vastaan, juoksukilpailu, matemaattisen ongelmatehtävän ratkaisu, vastauksen etsiminen esim. internet vs. vanha tietosanakirja, maantiedossa karttakirja vs internetin karttapalvelu, pipetti vs kannu.
- ❖ Tämän jälkeen luokka jaetaan joukkueisiin.
- ❖ Joukkueet pelaavat toisiaan vastaan valitussa lajissa.
- ❖ Toinen joukkue pelaa tavallisilla säännöillä, kun taas toisella joukkueella on peliä vaikeuttava sääntö, esimerkiksi jalkapallossa toinen joukkue pelaa ylämäkeen, palapeliä tehtäessä toiselta joukkueelta puuttuu paloja, juoksukilpailussa osalle on lisätty painoa tai jalat sidottu yhteen toisen kanssa.
- ❖ Pelin jälkeen keskustellaan siitä, miten joskus haasteita kohtavat ihmiset joutuvat työskentelemään enemmän kuin etuoikeutetut saavuttaakseen samat asiat.
- ❖ Voidaan pohtia, miten tilannetta olisi voinut tasoittaa esimerkiksi jalkapallossa alamäkeen pelaavalla joukkueella olisi voinut olla vähemmän pelaajia tai palapelintekijät olisivat voineet antaa omasta ajastaan tai paloistaan toiselle joukkueelle.

Lähde: Kirkon ulkomaanapu 2021, 10. Yhteinen pallo-Opas kriittiseen globaalikasvatukseen. Viitattu 20.10.2022. Saatavilla: https://www.changemaker.fi/wp-content/uploads/Changemaker_gloaalikasvatusopas_171221_web.pdf

27. Elämäni kesät

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: äidinkieli, kielet, maantieto

Tavoitteet: Tutustuminen, ryhmäytyminen

Tarvikkeet: Kynä ja paperi tai tietokone ja esimerkiksi Word-sovellus

- ❖ Palautetaan mieleen, millaisia olivat lapsuuden kesäpäivät.
- ❖ Sovitaan ajaksi esimerkiksi 5 tai 10 minuuttia.
- ❖ Kirjoitetaan paperille asioita, joita tulee lapsuuden kesästä mieleen. Kirjoitetaan koko ajan niin kauan, että ennalta sovittu aika päättyy. Jos ajatus jäätyy, eikä uutta asiaa tule mieleen kirjoitetaan viimeisenä paperilla olevaa sanaa uudestaan niin kauan, että seuraava asia tulee mieleen tai aika loppuu. Sanan toistamisella pyritään estämään ajatuksen harhailu pois tehtävästä muihin asioihin.
- ❖ Tehtävän voi tehdä myös piirtämällä mieleen tulevia asioita.
- ❖ Lopuksi kerrotaan muulle luokalle jokin muisto tai huippukohta lapsuuden kesistä. Keskustelussa voidaan nostaa esimerkiksi käsi ilmaan, jos itsellä on kertojan kanssa samanlainen kesämuisto.

Lähde: Karjalainen, Anna Liisa. 2019. Luovan toiminnan työtavat. Muisto lapsuudesta. s. 112
Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten.

28. Minun elämäni

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: äidinkieli, kuvaamataito, terveystieto, yhteiskuntaoppi

Tavoitteet: Pohtia omaa elämää ja itselle tärkeitä ihmisiä, asioista tai koteja, auttaa ymmärtämään toisten elämän kokemuksia

Tarvikkeet: Kynä ja paperi tai tietokone ja word

- A. Pohditaan omaa mennyttä elämää elämän opettajien kannalta. Elämän aikana oppimista on tapahtunut muuallakin kuin koulussa. Kuka on opettanut sinulle elämäsi aikana uusia asioita ja millaisia opetetut asiat ovat olleet? Kirjoitetaan pohdintojen pohjalta tarina.
- B. Tarinaa omasta elämästä voidaan kirjoittaa myös kotien perusteella. Missä olen asunut, kenen kanssa, millaisessa talossa jne.
- C. Tarinaa voidaan kirjoittaa myös ihmissuhteista. Ketä on kuulunut elämäni elämäni aikana? Millainen on ollut näiden henkilöiden merkitys elämäni tai nykyhetkeen?
- D. Tarinan lähtökohtana voi olla myös media. Miten media on kehittynyt elämäni aikana ja miten erilaiset median muodot ovat ilmenneet oman elämäni aikana? Onko elämäni kuulunut sanomalehdet, televisio, radio, sosiaalinen media, tabletit, puhelimet, tietokoneet, pelikoneet jne?

Jaetaan luokassa tarinat toisten kanssa/parin kanssa tai vaihtoehtoisesti laitetaan tarinat esimerkiksi koulun seinälle, josta voi lukea toisten tarinoita ja pohtia, miten erilaisia asioita luokkalaiset ovat keskenään kokeneet, vaikka ovat eläneet yhtä kauan. Jos teokset menevät seinälle kaikkien luettavaksi, on siitä kerrottava etukäteen, jotta jokainen tietää jakaa tehtävässä sellaisia asioita, joita haluavat kertoa muille.

Lähde: Karjalainen, Anna Liisa. 2019. Luovan toiminnan työtavat. Oma elämäntarina eri teemoista. s. 114

Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten.

29. Tarinatuokio

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: soveltuu moneen eri oppiaineeseen, historia, äidinkieli, terveystieto

Tavoitteet: Pohtia omaa lapsuutta, jäsennellään omia ajatuksia sanoiksi ja opitaan kuuntelemaan toisia, opitaan myös lisää luokkatovereista

Tarvikkeet: Kynä ja paperi tai tietokone ja word

- ❖ Kirjoitetaan ”tarina” sellaisesta muistosta, josta ei ole koskaan aiemmin kirjoittanut mitään.
- ❖ Muisto voi olla esimerkiksi ensimmäinen ystävä, koti tai koulupäivä.
- ❖ Alkuun voi olla vaikea keksiä kirjoitettavaa, mutta yhden muiston päälle alkaa nopeasti kerääntyä uusia muistoja ja näin muistoista alkaa syntyä tarina.
- ❖ Jaetaan tarinat muiden kanssa. Jokainen oppilas saa jakaa tuotoksestaan juuri sen verran mitä itse haluaa muiden kanssa jakaa. Voidaan myös keskustella itse tehtävän toteutuksesta ja sen vaikeudesta tai helpoudesta. Miltä kirjoittaminen tuntui?

Lähde: Karjalainen, Anna Liisa. 2019. Luovan toiminnan työtavat. Muistosta kirjoittaminen. s. 118

Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten.

30. Haaveillaan yhdessä

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: yhteiskuntaoppi, äidinkieli

Tavoitteet: Herättää oppilaat unelmoimaan ja huomaamaan, miten erilaisia haaveita ja unelmia heillä keskenään on, vaikka nyt ovatkin samassa luokassa ja saman ikäisiä.

Tarvikkeet: Paperi ja kynä tai tietokone ja word

- ❖ Pohditaan, millaista oppilas toivoo oman elämän olevan esimerkiksi 10 vuoden päästä.
- ❖ Mietitään omia unelmia ja haaveita. Kirjoitetaan vain positiivisia asioita.
- ❖ Lopuksi voidaan tehdä yhdessä isolle kartongille luokan seinälle tai taululle unelmakartta, josta huomaamme, miten erilaisista asioista yksilöt unelmoivat ja miten erilaiset asiat ovat meille tärkeitä.

Lähde: Karjalainen, Anna Liisa. 2019 Luovan toiminnan työtavat. Tulevaisuuden muistelu. s. 126

Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten.

31. Värät tunteille

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: soveltuu moneen eri oppiaineeseen, kuvaamataito

Tavoitteet: Tunnetaitojen oppiminen, tunteiden käsittely ja niiden näkyväksi tekeminen

Tarvikkeet: Paperia, värikyniä

- ❖ Jokainen kirjoittaa itselleen sanan ja yhdistää siihen värin. Sanoja voivat olla esimerkiksi tunnetilat.

Minkä värisiä eri tunnetilat ovat?

- Pelko?
  - Häpeä?
  - Onni?
  - Pettymys?
  - Ikävä?
  - Rakkaus?
  - Ilo?
  - Suru?
  - Viha?
- ❖ Tehdään yhteinen paperille/taululle oma laatikko jokaiselle käsitellylle tunteelle. Laatikkoon jokainen saa käydä värittämässä/kirjoittamassa oman näkemyksensä tunteen väristä.
  - ❖ Pohditaan, miten erilaisia kokemuksia tunteista oppilailla on keskenään.
  - ❖ Voidaan kysyä, näkeekö joku tunteet väreinä vai oliko annettu tehtävä joillekin mahdoton toteuttaa?

VAIHTOEHTO 2:

❖ Voidaan pohtia värejä myös erilaisille sanoille, kuten

- Rasismi
- Yhdenvertaisuus
- Tasa-arvo
- Syrjintä
- Vihapuhe
- Kulttuuri

Vaihtoehto 2 on menetelmäkansion kehittäjien oma sovellettu versio yllä olevasta harjoituksesta ”Värit tunteille”. Värit tunteille harjoitteen lähde on: Karjalainen, Anna Liisa. 2019. Luovan toiminnan työtavat. Tunteiden sanoitus. s. 132

32. A, B, C, D, E, F, G...

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: äidinkieli, kielet

Tavoitteet: Tärkeiden asioiden pohtiminen ja niiden merkityksen sekä tärkeyden itselle ymmärtäminen, toisten kuunteleminen, toisiin ihmisiin tutustuminen

Tarvikkeet: Paperi ja kynä tai vaihtoehtoisesti tietokone/tabletti.

- ❖ Kirjoitetaan allekkain aakkoset a-ö.
- ❖ Kirjoitetaan jokaisen kirjaimen kohdalle, sillä kirjaimella alkava sana, joka on itselle omassa elämässä tärkeä. Sana voi olla kokemus, tavara, ihminen, paikka, musiikkikappale, harrastus, kouluun liittyvä tai mikä vaan itselle tärkeä asia.
- ❖ Annetaan oppilaille aikaa miettiä sanoja. Voidaan myös antaa loput kotitehtäväksi ja purkaa seuraavalla kerralla. Harjoite voidaan jakaa myös kahteen osaan.
- ❖ Opettaja valitsee muutaman kirjaimen, joista vapaaehtoiset voivat jakaa omia sanojaan. Sanoja voidaan käydä läpi myös parin tai pienryhmän kanssa. Keskustelussa on tärkeää päästä kertomaan itsestään ja pystyä kuuntelemaan myös toisia. Näin tutustuu helposti myös toisiin luokkalaisiin lisää.

Harjoite voidaan toteuttaa myös vieraalla kielellä, jolloin osa suomalaisista aakkosista voi olla vaikea keksiä, ne voidaan jättää kokonaan käyttämättä. Harjoitteen apuna voidaan käyttää sanakirjaa.

Lähde: Karjalainen, Anna Liisa. 2019. Luovan toiminnan työtavat. Oman elämän aakkoset. s. 134

33. Listani mun

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: soveltuu moneen eri oppiaineeseen, yhteiskuntaoppi, kielet

Tavoitteet: Tutustua toisiin ihmisiin, huomata itselle tärkeitä ja merkityksellisiä asioita, ryhmäytyminen

Tarvikkeet: Paperi ja kynä tai tietokone/tabletti

- ❖ Kirjoitetaan ylös listoja asioista. Opettaja voi valita käytettäväksi haluamansa määrän aiheita.

Aiheita voivat olla esimerkiksi:

- Asiat, joissa minä olen erityisen hyvä
- Asiat, joissa minä voin kehittyä
- Esineet, joista en halua luopua
- Ihmiset, joilla on suuri merkitys minulle
- Taidot, jotka haluaisin oppia
- Paikat, joissa unelmoin käyväni
- ❖ Annetaan kirjoittamiseen ennalta sovittu aika.
- ❖ Kirjoittamisen tarkoitus on herättää ajatuksia itselle tärkeistä asioista.
- ❖ Jaetaan kirjoitettuja aiheita yhdessä koko luokan kanssa tai esimerkiksi pareittain. Kuunnellaan toisten listojen sisältöä.
- ❖ Luokan kanssa läpikäydessä voi esimerkiksi yksi lukea listaansa ja samalla muut viittaavat aina, kun sama asia on omallakin listalla.

Lähde: Karjalainen, Anna Liisa. 2019. Luovan toiminnan työtavat. Listojen kirjoittaminen. s. 134

Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten.

34. Kävele kuin kävelisit...

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: biologia, maantieto
Voidaan soveltaa, myös moneen muuhun oppiaineeseen, vaihtamalla kävely ja paikat joksikin muuksi.

Tavoitteet: Saada osallistujat pohtimaan erilaisuutta ja sitä, miten eri tavalla eri ihmiset kokevat saman asian, yksilöllisyyden pohtiminen

Tarvikkeet: Luokkahuone

- ❖ Siirretään luokassa pöytiä ja tuoleja reunoille, jotta luokan keskelle jää tilaa. Kaikki nousevat ylös. Jokainen liikkuu saman aikaisesti tilassa kävellessä.
- ❖ Tarkoituksena on kävellä eri tyyleillä. Voi myös keksiä omia tyylejä tai lisätä variaatioita. Harjoitteen taustalle voi laittaa myös musiikkia tai ääniä taustalle, esim. vedessä kävely kohdassa veden liplatusta.

Kävele, kuin kävelisit...

- Vedessä
- Metsässä
- Märällä ja upottavalla suolla
- Polttavan kuumalla asfaltilla
- Pitkospuilla
- Paljain varpain lumella
- Mudassa
- Jyrkässä portaikossa

Harjoitteen aikana voi kehottaa oppilaita seuraamaan yleisesti muita luokkalaisia. Miten eri tavoilla koemme samaa asiaa, ja miten eri tavalla myös ilmennämme kokemustamme esimerkiksi tässä tehtävässä kävelytyyliä avulla. Oliko jossakin kohdassa kaikilla luokkalaisilla samanlainen tulkinta kävelytyylistä? Keskustellaan lopuksi.

Lähde: Karjalainen, Anna Liisa. 2019. Luovan toiminnan työtavat. Mielikuvaharjoitus. s. 153

Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten.

35. Uusi ystäväni Puu

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: biologia, maantieto
Voidaan soveltaa myös muihin oppiaineisiin, jos puu vaihdetaan joksikin muuksi elottomaksi esineeksi.

Tavoitteet: Herättää ajatuksia kohtaamisesta

- ❖ Mennään ulos.
- ❖ Lähdetään kävelemään lähiympäristössä jokainen eri suuntiin. Kävellään hiljaa itsenäisesti niin pitkälle, kunnes löydämme puun.
- ❖ Seisotaan hetki puun edessä. Tutkaillaan silmillä puuta ja sen ympäristöä, kuten kasvualustaa. Katsotaan juuria ja runkoa sekä latvaa.
- ❖ Tehdään samaan aikaan jaloillalla sekä käsillä jokin liike, jonka avulla kuvastat kohtaamistasi puun kanssa. Esimerkiksi halaus tai heilautus käsillä ja jaloilla niin kuin ne olisi tulessa heiluvia puun oksia.
- ❖ Opettaja antaa sopivan ajan kuluttua äänimerkin, esimerkiksi pillin vihellyksen. Kaikki lähtevät kävelemään pois puun luota takaperin niin, että katse pysyy koko ajan puussa. Jokainen kävelee 5 askelta takaperin. Sen jälkeen kääntyy ja lähtee kävelemään takaisin sisälle.
- ❖ Sisällä jokainen kirjoittaa itselleen ylös kohtaamisesta puun kanssa. Opettaja voi kirjoittaa nämä apukysymykset esimerkiksi taululle, jos kirjoittaminen tuntuu oppilaista liian hankalalta.
- ❖ Miltä tuntui kohdata vastapuoli, joka ei puhu tai reagoi sinuun?
- ❖ Viestikö puu jotakin olemuksellaan sinulle? Esimerkiksi suoja, sen suuren koon ansiosta?
- ❖ Luuletko, että puu herättää sinussa jotakin ajatuksia jatkossa, kun kävelet puun ohi?
- ❖ Voidaan lopuksi keskustella siitä, mitä opimme puun kohtaamisesta, jota voimme hyödyntää ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa?

Toinen variaatio harjoitteesta:

- ❖ Harjoitetta voidaan soveltaa myös niin, että puolet oppilaista esittävät roolia ja puolet menevät juttelemaan roolin saaneiden kanssa.
- ❖ Roolit voivat olla esimerkiksi: puhumaton, tiuskiva, katseella arvosteleva, ei anna muille suunvuoroa sanoa mitään, kännykän selailija, viheltelijä yms.
- ❖ Tämänkin harjoitteet avulla voidaan pohtia vuorovaikutusta ja sen haasteita, mahdollisia väärinymmärryksiä ja sanattoman viestinnän tärkeyttä.

Toinen variaatio harjoitteesta on menetelmäkansion kehittäjien oma sovellettu versio yllä olevasta harjoitteesta ”Uusi ystäväni Puu”. Uusi ystäväni Puu harjoitteen lähde on: Karjalainen, Anna Liisa. 2019. Luovan toiminnan työtavat. Kohtaaminen puun kanssa. s. 209–210.

36. Monet eri näkemykset

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: Kielet, kuvaamataito, historia, musiikki, matematiikka, terveystieto, yhteiskuntaoppi.

Tavoitteet: Pohtia eri näkökulmia. Kehittää keskustelutaitoja, empatiaa, konfliktin- ja ongelmanratkaisukykyä.

Tarvikkeet: Vaihtoehtovalinnan mukaan; optinen illuusio (A), tarpeeksi iso kokoinen numero tai sana (B), tyhjä sarjakuva ja kynä (C), kuva, tarina tai video (D).

Valitaan kuva, symboli, numero, sana ym., jonka voi nähdä monelta eri kantilta. Hyödyntää voi esimerkiksi optisia illuusioita.

Valitse jokin seuraavista vaihtoehdoista:

A)

- Näytetään kuvaa hetken aikaa esimerkiksi taululla.
- Kysytään oppilailta, mitä he kuvassa näkivät.
- Keskustellaan, oliko joku väärässä tai oikeassa, vai voivatko kaikki olla oikeassa. Miten päästä yhteisymmärrykseen.

B)

- Otetaan esimerkiksi numero 6 ja asetetaan se keskelle lattiaa.
- Luokka jaetaan kahtia ja asetetaan numeron ympärille niin, että toinen puoli näkee numeron kuusi ja toinen numeron yhdeksän.
- Keskustellaan näkemästä ja siitä, onko joku oikeassa tai väärässä, vai voivatko kaikki olla oikeassa. Tässä voi käyttää myös sanoja esimerkiksi ilo, one ym.

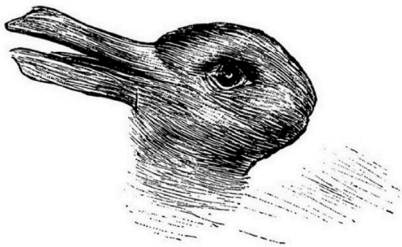
C)

- Valitaan tyhjä sarjakuva ja jaetaan luokka niin moneen ryhmään, kuin sarjakuvassa on ruutuja.
- Jokaiselle ryhmälle jaetaan yksi ruutu. Ryhmät keskustelevat hetken pienryhmissä, että mitä annetusta kuvasta tulee mieleen ja mitä tapahtumia mahdollisesti on tapahtunut ennen kuvaa ja mitä jälkeen.
- Kirjoitetaan kuvaan teksti pohdinnan pohjalta. Tämän jälkeen jokainen ryhmä kertoo omat ajatuksensa ja näyttää kirjoittamansa tekstin.
- Kuvat liitetään yhteen ja katsotaan, millainen tarina siitä muodostui. Keskustellaan yhden kuvan merkityksestä kokonaisen tarinan kannalta. Olisiko jokin pieni asia voinut muuttaa koko tarinan merkityksen? Millaisia ennakoajatuksia ryhmillä oli tarinan kulusta?

D)

- Luokka jaetaan pienryhmiin.
- Valitaan kuva, esimerkiksi oppikirjasta, josta jokainen ryhmä näkee vain osan. Ryhmät keskustelevat, mitä kuvasta tulee mieleen.
- Näytetään koko kuva ja keskustellaan, miten ajatukset muuttuivat. Tähän voi käyttää myös esimerkiksi tarinaa (luetaan ns. lopusta alkuun) tai videota (pohditaan esim. onko somessa oleva lyhyt video koko totuus).

Esimerkkejä kuvista:

Kuva 1 Metropoli 19.10.2017

Kuva 2 Iltalehti 8.11.2020

Lisää optisia illuusioita löydät täältä: <https://peda.net/p/jari.kolehmainen/optiset-illuusiot>

Kuva 3 Harjoitus B

Tyhjiä sarjakuvapohjia löydät esimerkiksi täältä:

<https://www.independencebigs.org/wp-content/uploads/2018/09/Week4.pdf>

<https://peda.net/siilinjarvi/siilinlahden-koulu/lukeminen/lukeminen/i1l/toukokuun-kirja/tee-oma-sarjakuva/sarjis-jpg>

37. Fiiliskierros

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitusta voi soveltaa: Soveltuu useaan oppi-aineeseen, äidinkieli

Sopii erityisesti oppitunnin alkuun.

Tavoitteet: Ryhmäyttäminen. Jokainen oppilas pääsee ääneen ja tulee huomatuksi. Tunteiden tunnistaminen. Ennakkoluulot ja niiden pohtiminen.

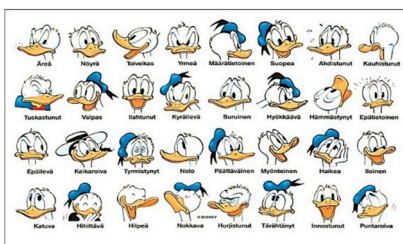
Tarvikkeet: Vaihtoehtovalinnan mukaan, tunnekuvat (A), puhelin (B), tunnekortit tai -kuvat (D)

Valitse jokin seuraavista vaihtoehdoista:

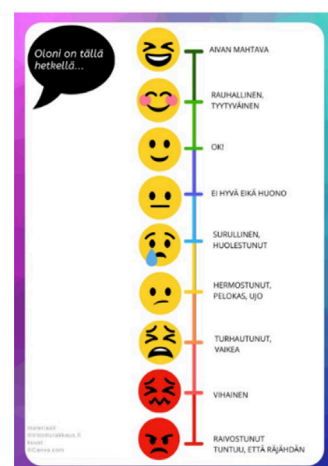
- Näytä taululla kuvia eri tunteista. Ne voivat olla hahmoja, emojeita ym. Jokainen valitsee yhden kuvan, joka kertoo hänen sen hetkisen tunnetilan.
- Valitaan emoji, joka jaetaan esimerkiksi luokan yhteiseen Whatsapp ryhmään.
- Jokainen oppilas kävelee vuorollaan luokan ympäri ilmentäen tunnetilaansa koko olemuksellaan esimerkiksi ilme, kävelytyyli, tervehtiminen ym. Muut yrittävät arvata, minkä tunteen oppilas oli valinnut.
- Kerro tunnin aihe ja kartoita kuvien avulla, mitä tunteita ja ajatuksia aihe herättää ennakoita. Voidaan käyttää joko alla olevia fiiliskuvia tai esimerkiksi kuvakortteja. Tämän jälkeen jokainen kertoo vuorollaan minkä kuvan valitsi ja miksi.

Kuva 4 Ryhmärenki

Kuva 5 Aku Ankka, Walt Disney

Kuva 6 Tunnemittari
peda.net

Lisää fiilismittareita ja -kuva ehdotuksia löydät täältä: <https://ryhmarenki.fi/mika-fiilis/>

Lähde: Ryhmärenki. Mikä fiilis. Viitattu 20.10.2022. Saatavilla: <https://ryhmarenki.fi/mika-fiilis/>

38. Tutkimusmatkalla maailmaan!

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitusta voi soveltaa: maantieto

Tavoitteet: Opitaan tuntemaan maailmankarttaa, opitaan yhteistyötä ja toisten auttamista

Tarvikkeet: Pieniä esineitä luokasta/repusta/penaalista, kartta, teippiä, katuliituja tai mahdollisuus mennä ulos.

- ❖ Mennään ulos! Talvella tehtävä voidaan toteuttaa myös sisällä.
- ❖ Piirretään maahan (esimerkiksi kepillä hiekalle tai katuliidulla asfalttiin) maailmankartan ääriviivat. Sisällä kartta voidaan havainnollistaa lattiaan esimerkiksi teipin tai muiden pienten esineiden avulla.
- ❖ Opettaja jakaa oppilaille maan/maanosan. Tämä voi riippua esimerkiksi oppilaiden määrästä.
- ❖ Jokainen valitsee ennakkoon pienen esineen tai asian, joka kuvastaa heidän mielestään heille valittua maata. Samalla oppilas voi katsoa kartalta, missä maa sijaitsee.
- ❖ Jokainen asettelee oman esineen oman maan kohdalle vuorollaan. Opettaja ja muut oppilaat auttavat oikean kohdan löytämisessä kuvitteelliselta maailmankartalta, jonka ääriviivat on piirretty esim. hiekkaan.

Lähde: Karoliina Ahtiainen. 2020. Kartat tutuksi piirtämällä. 5. Maantieto. Oppitunnin toiminnallistaminen. Tapoja lisätä aktiivista toimintaa oppitunnille. Lappeenranta. Saatavilla: https://bin.yhdistysavain.fi/1592618/SB40VhDD6PMLnAlpcbQs0S_Tri/PAJA%201%20Oppitunnin%20toiminnallistaminen%20materiaali.pdf

39. Maakkoset eli moninaisuuden aakkoset

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: äidinkieli, kielet

Tavoitteet: Osallistetaan oppilaita miettimään keinoja puuttua rasismiin ja kohdata moninaisuutta koulussa. Yhteistyötaidot kehittyvät.

Tarvikkeet: A4-paperia ja kyniä

- ❖ Jaetaan oppilaat noin neljän hengen ryhmiin. Jokainen ryhmä saa tyhjän A4 paperin.
- ❖ Ryhmä kirjoittaa aakkoset paperille niin, että jokaisen aakkosen perään mahtuu sana tai muutaman sanan pituinen lyhyt lause. Jos aakkosia on liikaa tai harjoite tuntuu liian vaikealta, voidaan käyttää ainoastaan esimerkiksi vokaaleja.
- ❖ Ryhmä keksii yhdessä jokaisella aakkosella alkavan sanan/muutaman sanan lauseen, joka kuvastaa annettua teemaa. Teeman tulee liittyä moninaisuuteen.

Teemoja voi olla esimerkiksi:

Mitä pitää tehdä, jotta rasismi loppuu koulussa?

A- aikuiset puuttuvat kiusaamiseen

E- ei kiusaamista jne.

Miten koulusta saataisiin kaikille hyvä/tasa-arvoinen paikka?

A- arvostetaan muita

B- banaaneja riittää kaikille

jne.

Jos on aikaa, voidaan jakaa kaikki ryhmien aakkoset tai vokaalit tai sitten muutama valittu kirjain jokaiselta ryhmältä. Aakkoset voidaan jättää harjoitteen jälkeen koulun käytävälle muistutukseksi.

Jos luokka on kovin kilpailuhenkinen, voidaan tehtävästä tehdä myös esimerkiksi nopeuskilpailu.

Lähde: Karoliina Ahtiainen. 2020. Hyvinvoinnin aakkoset. 8. Terveystieto. Oppitunnin toiminnallistaminen. Tapoja lisätä aktiivista toimintaa oppitunnille. Lappeenranta. Viitattu 7.11.2022. Saatavilla: https://bin.yhdistysavain.fi/1592618/SB40VhDD6PMLnAlpcbQs0S_Tri/PAJA%201%20Oppitunnin%20toiminnallistaminen%20materiaali.pdf

Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten. Harjoitetta on sovellettu käsittelemään moninaisuutta. Menetelmäkansiota varten on kehitelty nopeampi versio, joka hyödyntää ainoastaan vokaaleja.

40. Hyvä tyyppi ja Paha tyyppi

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitusta voi soveltaa: yhteiskuntaoppi, terveystieto, uskonto, elämäkatsomustieto, äidinkieli, kielet

Tavoitteet: Oppilaat miettivät konkreettisia toimia, jotka vaikuttavat tasa-arvoon, syrjintään, rasismiin. Samalla pohditaan tekojen, ilmeiden ja eleiden vaikutuksia muihin ihmisiin.

Tarvikkeet: A4- paperi ja kyniä

- ❖ Muodostaan noin neljän hengen ryhmiä.
- ❖ Kaksi ryhmän jäsentä ovat hyviä tyyppejä ja kaksi pahoja tyyppejä.
- ❖ Vaihtoehtoisesti voidaan sopia, että puolet nelikoista on hyviä tyyppejä ja puolet pahoja tyyppejä.
- ❖ Kaksikot piirtävät paperille hyvän tyyppin tai pahan tyyppin, riippuen kumpi juuri heille valikoitui tehtäväksi. Piirroksessa voi huomioida esimerkiksi ilmeitä ja eleitä.

Piirroksen jälkeen kaksikot alkavat kirjoittaa tyyppin viereen asioita, joita...

- Hyvä tyyppi tekee, jotta koulussa on tasa-arvoista, kaikilla kiva olla ja kaikki hyväksytään juuri sellaisena kuin on.
- Paha tyyppi tekee, joka aiheuttaa kouluun rasismia, syrjintää ja muille kurjaa oloa.

Voidaan sopia etukäteen aika esimerkiksi 5–8 minuuttia harjoitteen tekemiseen.

Kaksikot voivat ajan loputtua vaihtaa paperit ja tyytit päittäin, ja toinen kaksikko voi täydentää, jos heille tulee lisättävää mieleen.

Lopuksi jokainen kaksikko voisi jakaa omasta hyvästä tai pahasta tyyppistä 1–3 asiaa. Vertaillaan, millainen ero on hyvällä ja pahalla tyyppillä. Opettaja voi lopuksi viittaus äänestyksellä kysyä esimerkiksi sitä, kuinka moni haluaa ja aikoo olla hyvä tyyppi koulussa?

Lähde: Karoliina Ahtiainen. 2020. Terveyshemmo ja epäterveyshemmo. 8. Terveystieto. Oppitunnin toiminnallistaminen. Tapoja lisätä aktiivista toimintaa oppitunnille. Lappeenranta. Viitattu 7.11.2022. Saatavilla: https://bin.yhdistysavain.fi/1592618/SB40VhDD6PMLnAlpcbQs0S_Tri/PAJA%201%20Oppitunnin%20toiminnallistaminen%20materiaali.pdf
Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten. Harjoitetta on sovellettu kosketamaan moninaisuuteen liittyviä teemoja.

41. Sanattomalla viestillä kavereiksi

Ehdotus oppiaineesta, johon harjoitetta voi soveltaa: matematiikka, kemia, kielet

Tavoitteet: Sanattoman viestinnän tärkeyden ymmärtäminen, vuorovaikutuksen harjoittelu

Tarvikkeet: Laskutoimituksia ja niiden oikeita vastauksia pienille lapuille kirjoitettuna.

- ❖ Jaetaan oppilaat kahteen ryhmään. Luokan toiselle reunalle pöydälle vietään lappuja, joissa on laskutoimitus. Toiselle puolelle luokkaa vietään lappuja, joissa on laskutoimituksiin vastauksia. Jos oppilaita ei ole tasamäärää, voi jollain oppilaalla olla kaksi vastaus lappua.
- ❖ Oppilaiden tulee löytää omaan laskutoimitukseen oikea vastaus ja omaan vastaukseen oikea laskutoimitus. Parin löytämiseen EI saa käyttää puhetta eikä lappuja saa näyttää toisille.
- ❖ Oppilaiden on keksittävä vaihtoehtoinen tapa kommunikoida ja näin löytää pari itselleen.

Kilpailullisen luokan kanssa harjoitteesta on mahdollista tehdä esimerkiksi nopeuskilpailu.

HUOM! Haastavampi: Voidaan toteuttaa myös esimerkiksi kemiallisten alkuaineiden avulla.

Toisella lapulla: Al

Toisella lapulla: alumiini

Kielissä tehtävän avulla voidaan harjoitella esimerkiksi sanastoa.

Toisella lapulla: sana suomeksi

Toisella lapulla: sama sana toisella kielellä esim. ruotsiksi

Harjoitetta voidaan käyttää myös esimerkiksi oppituntien alussa tapana jakaa oppilaat pareihin.

Lähde: Karoliina Ahtiainen. 2020. Parin etsintää. 4. Matematiikka. Oppituntin toiminnallistaminen. Tapoja lisätä aktiivista toimintaa oppitunnille. Lappeenranta. Viitattu 7.11.2022. Saatavilla: https://bin.yhdistysavain.fi/1592618/SB40VhDD6PMLnAlpcbQs0S_Tri/PAJA%201%20Oppituntin%20toiminnallistaminen%20materiaali.pdf
Harjoitetta on sovellettu tätä menetelmäkansiota varten.

Sanasto

Antirasismi

Toimintaa, jonka avulla pyritään vähentämään ja poistamaan rasismi kaikissa sen muodoissa (Oikeusministeriö 2022).

Etninen ryhmä

Ryhmä ihmisiä, joita yhdistää esimerkiksi yhteinen kulttuuri, kieli tai alkuperä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021).

Etninen vähemmistö

Etninen vähemmistö tarkoittaa etnistä ryhmää, joka on jossakin maassa (esimerkiksi Suomessa) kulttuurisesti vähemmistö eli ryhmän edustajia on huomattavasti muiden ryhmien edustajia vähemmän (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021).

Identiteetti

Identiteetillä tarkoitetaan ihmisen omaa henkilökohtaista näkemystä omasta itsestään. Identiteetin pohjana on ihmisen omat persoonalliset ominaisuudet. (Verkkopalvelu kehitysvammaisuudesta 2014.)

Integraatio

Integraatiolla tarkoitetaan samaa, kuin kotoutumisella. Integraatio tarkoittaa maahanmuuttajan sopeutumista uuteen maahan ja sen kulttuuriin. (Saukonen 2016.)

Kansalaisuus

Kansalaisuus tarkoittaa, että ihminen on jonkin maan kansalainen. Kansalaisuus saadaan yleensä syntymän yhteydessä synnyinmaassa. Kansalaisuutta voi kuitenkin muuttaa esimerkiksi muuttamalla toiseen maahan. Yhdessä ihmisellä voi olla myös useampi kansalaisuus samaan aikaan. (Tilastokeskus 2022.)

Kansallisuus

Kansallisuus tarkoittaa, että ihminen kuuluu johonkin kansaan tai kansakuntaan. Kansallisuus viittaa ihmisen edustamaan kieleen tai kulttuuriin. (Maahanmuuttovirasto 2022.) Kansallisuus tarkoittaa myös etnistä taustaa (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2021).

Kotouttaminen

Valtiolla sekä kunnilla on kotouttamishohjelmia. Niiden tarkoituksena on tukea maahanmuuttajien kotoutumista sekä vahvistaa viranomaisten yhteistyötä kotouttamisen onnistumiseksi. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022.)

Kotoutuminen

Jokaisen maahanmuuttajan oma henkilökohtainen prosessi, jonka aikana henkilö oppii uuden maan kieltä ja kulttuuria sekä yhteiskunnassa tai

työelämässä vaadittavia tietoja sekä erilaisia taitoja. Kotoutumisen lopputuloksena henkilö kokee olevansa yhteiskunnan vaikutusvaltainen jäsen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022.)

Kulttuuri

Kulttuurilla tarkoitetaan asioita, jotka ihmiset ovat omaksuneet ja oppineet tekemään sekä arvostamaan. Kulttuuriin kuuluu esimerkiksi elintavat, perinteet sekä ajattelun ja tuntemisen erilaiset tavat. (Kansalaisopistojen liitto KoL ry 2018.)

Kulttuuri-identiteetti

Kulttuuri-identiteetillä tarkoitetaan kulttuuriryhmään kuulumisen tunnetta. Tällaisella kulttuuriryhmällä on yleensä yhteinen kieli, arvot ja käyttäytymismallit. Kulttuuri-identiteetti kehittyy koko elämän ajan. (Opetushallitus 2022.)

Kulttuurisensitiivisyys

Kulttuurisensitiivisyys tarkoittaa taitoa ymmärtää toisesta kulttuurista ja etnisestä taustasta olevan ihmisen kokemuksia. Kulttuurisensitiivisyydellä tarkoitetaan myös kuulluksi tulemistä sekä ymmärrystä erilaisissa kulttuuriympäristöissä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

Kulttuurien välinen vuorovaikutus

Kulttuurien välinen vuorovaikutus on eri kulttuurien edustajien halua ymmärtää toista ja tulla myös itse kuulluksi. Se tarkoittaa stereotyyppien poistamista ja väärinkäsitysten selvittämistä. Se on vuorovaikutusta, jossa eri kulttuurien edustajat pyrkivät sopeutumaan toistensa toimintaan. (Kaunio 2022.)

Maahanmuuttaja

Henkilö, joka on muuttanut toisesta maasta toiseen maahan. Maahanmuuttajat ovat yleensä syntyneet eri maassa, kuin missä asuvat sillä hetkellä. Maahanmuuton syitä voi olla esimerkiksi työ tai koulutus. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

Mikroaggressio

Harmittomilta vaikuttavat ennako-oletusten mukaiset kysymykset, kommentit ja teot, jotka ylläpitävät stereotyyppioita (Punainen risti 2022). Esimerkiksi oletetaan, että tummaihoisen ei voi olla alkuperäinen suomalainen.

Monikulttuurisuus

Monikulttuurisuudella viitataan nyky-yhteiskunnassa vallitsevaan eri kulttuurien moninaisuuteen. Monikulttuurisuudella tarkoitetaan samaan aikaan vallitsevia eri maiden erilaisia kulttuureja ja niiden hyväksymistä. (Helsingin YK-nuoret 2021.)

Pakolainen

Ulkomaalainen henkilö, jolla on syytä pelätä tulevansa vainotuksi johtuen esimerkiksi hänen kansalaisuutensa tai uskontonsa vuoksi. Pakolainen on saanut toisesta maasta turvapaikan. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

Rakenteellinen rasismi

Yhteiskunnan rakenteissa ja instituutioissa olevaa piilosyrjintää, joka perustuu valtasuhteisiin. Saattaa olla tahatonta ja pohjautuu usein stereotyyppioihin ja ennakkoluuloihin (Yhdenvertaisuus valtuutettu 2022).

Rasismi

Rasismilla tarkoitetaan jonkin ihmisryhmän arvon määrittämistä muita alempiarvoiseksi esimerkiksi ihonvärin, kulttuurin tai uskonnon vuoksi (Punainen risti 2022).

Rodullistaminen

Ihmisen etniseen taustaan tai kulttuurisiin ominaisuuksiin, kuten ihonväri, moraalit ja elämäntavot, liitettäviä tahallisia tai tahattomia stereotyyppioita ja ennakkoluuloja, jotka johtavat syrjintään (Yhdenvertaisuus valtuutettu 2022).

Ulkomaalainen

Henkilö, jolla ei ole Suomen kansalaisuutta (Kansalaisuuslaki 359/2003, 2§).

Sananvapaus

Tarkoittaa oikeutta ilmaista tietoja, mielipiteitä ja muunlaisia viestejä ilman, että joku toinen henkilö estää sitä. Suomen laissa määritetään sananvapaudesta kuitenkin tarkempia säännöksiä. (Suomen perustuslaki 731/1999, 12§.)

Stereotypia

Stereotypia tarkoittaa yleistettyä mielipidettä jostakin ihmisjoukosta tai yhdestä ihmisestä, joka on jonkin ihmisjoukon edustaja. Stereotypia voi olla positiivinen tai negatiivinen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2022.)

Suvaitsevaisuus

Suvaitsevaisuus tarkoittaa sitä, että suvaitsevainen ihminen hyväksyy osaksi yhteiskuntaa erilaiset ihmiset, jotka edustavat esimerkiksi eri kulttuuria tai ikäryhmää (Lehtinen 2015).

Syrjintä

Henkilö tulee kohdeksi muista ihmisistä huonommin johtuen jostakin hänen henkilökohtaisesta ominaisuudestaan ilman perusteltua syytä (Oikeusministeriö 2022).

Tasa-arvo

Tasa-arvo tarkoittaa tilannetta, jossa jokaisella ihmisellä on samanlaiset mahdollisuudet ja oikeudet yhteiskunnassa (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2020).

Valkonormatiivisuus

Valkonormatiivisuus tarkoittaa ajatusta siitä, normaalia on olla valkoinen ihminen. Ajatus tekee ei-valkoisesta ihmisestä vääränlaisen, ja jopa epänormaalin.

Valkoisuudella ei tarkoiteta pelkästään ihonväriä, vaan myös länsimaalaisen kulttuurin edustajaa. (Mixed Finns ry 2022.)

Valtaväestö

Saman maan kansalaisuuden omaavat ihmiset, jotka ovat suurin kansalaisuus kyseisessä maassa (Rajaton- hanke 2015).

Vihapuhe

Vihapuheella tarkoitetaan sellaista viestintää, joka yllyttää vihaan yhtä ihmistä tai ihmisryhmää kohtaan. Vihapuhe voi olla puheen lisäksi myös kuvia tai piirroksia. (Yhdenvertaisuus valtuutettu 2022.)

Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan, että jokainen ihminen on yhtä arvokas riippumatta heidän henkilökohtaisista ominaisuuksistaan, kuten esimerkiksi alkuperästä tai vammaisuudesta (Oikeusministeriö 2022).

Sanaston lähteet

Helsingin YK-nuoret. 2021. Mitä on monikulttuurisuus? Helsinginyknuoret.fi. Viitattu 31.10.2022

Kansalaisopistojen liitto KoL ry. 2018. Mitä on kulttuuri? Monikulttuurisuuden kohtaaminen kansalaisopistoissa- koulutusmateriaali 2018. Peda.net. Viitattu 31.10.2022

Kansalaisuuslaki. 2003. L. 16.5.2003/359 muutoksineen. Finlex.fi

Kaunio, A. 2022. Vuorovaikutus ja kulttuurien välinen viestintä. Monikulttuurisen osaamisen verkkokoulu. Viitattu 31.10.2022. Saatavilla: <https://monikulttuurinenosaaminen.wordpress.com/vuorovaikutus-ja-kulttuurien-valinen-viestinta/>

Lehtinen, A-K. 2015. Sanasto. Kulttuurivähemmistöprojekti. Viitattu 31.10.2022. Saatavilla: <https://taskuhanke.files.wordpress.com/2015/12/cultureforallsanasto.pdf>

Maahanmuuttovirasto. 2022. Sanasto> Kansallisuus. Migri.fi Viitattu 31.10.2022

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2022. 501. Stereotypiat ja ennakkoluulot. Viitattu 31.10.2022. MLL.fi

Mixed Finns ry. 2022. Opas antirasistisempaan koulutusjärjestelmään. Viitattu 31.10.2022.

Saatavilla: <https://www.mixedfinns.fi/wp-content/uploads/2022/03/opas-antirasistisempaan-koulutusjarjestelmaan.pdf>

Oikeusministeriö. 2022. Antirasistinen sanasto. Yhdenvertaisuus.fi Viitattu 31.10.2022

Opetushallitus. 2022. Mikä on kulttuuri-identiteetti? Oph.fi Viitattu 31.10.2022

Punainen risti. 2022. Mitä rasismi on? Punainenristi.fi. Viitattu 31.10.2022

RajatOn- hanke. 2015. Käsitepankki. Viitattu 31.10.2022. rajatontatiedekasvatusta.wordpress.com

Saukkonen, P. 2016. Mitä on kotoutuminen? Helsinki: Kvartti – kaupunkitiedon verkkolehti.

Saatavilla: <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/mita-kotoutuminen>

Suomen perustuslaki. 1999. L. 11.6.1999/ 731 muutoksineen. Finlex.fi

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2020. Yhdenvertaisuuden käsitteet. Viitattu 31.10.2022. Thl.fi

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2021. Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. Käsitteet. Viitattu 31.10.2022 Thl.fi

Tilastokeskus. 2022. Käsitteet > Kansalaisuus. Stat.fi. Viitattu 31.10.2022

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2022. Keskeiset kotoutumiseen liittyvät käsitteet. Kotoutuminen.fi Viitattu 31.10.2022

Verkkopalvelu kehitysvammaisuudesta. 2014. Identiteetti, minäkuva ja itsetunto. Vernerinet.net. Viitattu 31.10.2022

Yhdenvertaisuus valtuutettu. 2022. Vihapuhe. Mitä vihapuhe on? Syrjinta.fi Viitattu 31.10.2022